

FNV Position Paper Arbeidsinkomensquote

Hoorzitting/Rondetafelgesprek vaste Commissie voor Financiën op 15 mei 2018

Op 16 september 2016 hield de vaste Commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid een vergelijkbaar rondetafelgesprek. Toen al werd de conclusie getrokken dat werkenden maar beperkt delen in de toename van de welvaart. Sindsdien stapelen de bewijzen zich op (toelichting). De arbeidsinkomensquote (AIQ) neemt trendmatig af ten gunste van de bedrijfswinsten en de aandeelhouders. Tegelijk neemt het aandeel dat huishoudens in de belastinginkomsten voor hun rekening nemen juist toe, ook al ten gunste van het bedrijfsleven. Het onvermijdelijke gevolg is dat het besteedbaar inkomen van huishoudens achterblijft bij de economische ontwikkeling. In het kielzog hiervan mist de overheid belasting- en premie-inkomsten.

Het is goed dat de Commissie voor Financiën een vervolg op het rondetafelgesprek van september 2016 organiseert. Niet alleen zijn de dalende AIQ en de achterblijvende inkomensontwikkeling inmiddels aanzienlijk beter gedocumenteerd. Er is ook veel meer inzicht in de achterliggende oorzaken en in de kwalijke economische en maatschappelijke gevolgen. De achterblijvende inkomensontwikkeling vormt inmiddels een rem op de economische ontwikkeling. De inkomensongelijkheid neemt toe, doordat mensen met lage inkomens en jongeren onevenredig worden getroffen.

Van een ommekeer is nog geen sprake. We hebben het beste economische jaar sinds 2001 (CPB) nodig om de stijging van de contractlonen in de buurt te brengen van hetgeen noodzakelijk is om de door het kabinet gewenste koopkrachtontwikkeling te bereiken. Vele jaren van forse loonstijgingen zijn nodig om de achterstand in te lopen. De FNV concludeert dat het probleem urgent is. We zien ook dat de dalende AIQ geen natuurverschijnsel is, maar het gevolg is van decennialang beleid dat de positie van werkenden heeft verzwakt. Ontwikkelingen die zijn uitgelokt door beleid, kunnen ook worden gekeerd. Na alle analyses is het tijd voor daden.

Onlangs berekende DNB de daling van de AIQ in een achttal marktsectoren sinds 1996 op 7,1 procent.¹ Voor ruwweg de helft hangt de daling van de AIQ samen met globalisering en technologische ontwikkelingen en voor de andere helft met de toenemende onzekerheid op de arbeidsmarkt. Het verband dat DNB legt tussen de teruglopende AIQ en onzeker werk sluit aan bij de bevindingen van de FNV. Hoe groter de flexibele schil in een sector, hoe meer de loonontwikkeling voor iedereen achterblijft. De FNV stelt dan vast dat alleen al in de marktsector circa 20 miljard euro per jaar niet bij de werkenden terecht komt. Omdat de

¹ Zie 'Flexibilisering arbeidsmarkt gaat gepaard met daling arbeidsinkomensquote', DNBbulletin, DNB, 2018.

loonontwikkeling in de collectieve sectoren die in de marktsectoren op den duur volgt, moet dat bedrag voor alle werkenden ongeveer worden verdubbeld. Het bedrag dat de overheid per saldo mist wordt door de FNV geschat op 10 miljard euro.²

De gevolgen van globalisering of de technologische ontwikkelingen kunnen met verstandig beleid worden beperkt. Waar het werk verandert, moeten mensen worden meegenomen of tijdig kunnen stoppen met werken. En in de regel leiden globalisering en technologische ontwikkelingen niet noodzakelijk tot onzekere arbeid. Deliveroo kiest niet voor zzp omdat dat logisch uit platformwerk volgt, maar omdat dat goedkoper is en de arbeidsmarktinstuties dat mogelijk maken.

De onzekerheid op de arbeidsmarkt is uitgelokt met bewust beleid en heeft daardoor in Nederland veel grotere vormen aangenomen dan in de landen om ons heen. Zelfs de Europese Commissie dringt er bij Nederland op aan een einde te maken aan het stimuleren van onzeker werk.³ De doelstellingen die het nieuwe kabinet voor de arbeidsmarkt heeft geformuleerd, klinken vaak goed. Ook het kabinet wil dat flexibele en zelfstandige arbeid wordt ingezet waar de bedrijfsvoering dat logisch maakt en mensen dat willen en niet omdat werkgevers daarmee kosten kunnen besparen en risico's op werkenden en de samenleving kunnen afwentelen. Verder heeft de FNV kennisgenomen van de oproep voor een loonstijging van premier Rutte.

Helaas staan de daadwerkelijk voorgestelde maatregelen haaks op die fraaie woorden. Het kabinet denkt nog steeds dat als het bedrijfsleven maar in de watten wordt gelegd, het vanzelf goed komt. De teruglopende AIQ laat zien dat dit een misverstand is gebleken. Het bedrijfsleven is het gebruik van onzekere arbeid op veel plaatsen als een toppunt van innovatie gaan beschouwen. De arbeidsmarktdoelstellingen van het kabinet zijn vaag en de voorgenomen maatregelen gaan de onzekerheid op de arbeidsmarkt per saldo vergroten en daarmee de factor arbeid verder verzwakken. Als de politiek wil dat de werkenden hun aandeel in de economische ontwikkeling krijgen en de doorgeslagen flexibilisering op de arbeidsmarkt wordt teruggedrongen, dan zal de positie van de factor arbeid moeten worden versterkt.

De FNV wil een Deltaplan voor de arbeidsmarkt waarin concrete doelen worden gesteld. Het doel moet zijn een omslag op de arbeidsmarkt te bewerkstelligen waarbij per jaar honderdduizenden onzekere banen worden omgezet in vaste banen. Het doel moet zijn de negatieve trend in de AIQ om te buigen naar een positieve trend, waarbij een gezonde AIQ van 80 procent in de marktsector wordt nagestreefd. Om dat te bereiken moet het volgende gebeuren.

² FNV, *Flexwerk verdient beter. Onzeker werk en de kosten voor de samenleving*, 2018.

³ Europese commissie, 2017, *European Semester, Country Specific Recommendation - Netherlands*.

1. Beëindig de concurrentie op type arbeidscontract door onzekere contracten effectief terug te dringen

Flexibele en zelfstandige arbeid hebben een plaats op de arbeidsmarkt daar waar de bedrijfsvoering dat logisch maakt en de werkende dat zelf wil. In die gevallen zal een werkgever ook bereid zijn een meerprijs te betalen voor de flexibiliteit of de vakkennis die tijdelijk wordt ingekocht. De Nederlandse arbeidsmarkt kent echter een groot aantal vormen van onzekere arbeidscontracten - uitzend, oproep, payroll, contracting, zzp – die ook of zelfs voornamelijk worden misbruikt om arbeidskosten te besparen en risico's af te kunnen wentelen op werkenden en de samenleving. Het terugdringen van deze 'verdienmodellen' veronderstelt de volgende maatregelen.

- Maak onzekere arbeid duurder dan vaste arbeid. De FNV juicht het voornemen van het kabinet om de WW-premie te differentiëren naar arbeidscontract dan ook toe. Helaas verzuimt het kabinet om zelfstandige arbeid beter te beprijzen door collectieve tariefafspraken toe te staan, zelfstandigen mee te laten doen aan pensioenopbouw en de collectieve arbeidsongeschiktheidsverzekering en de fiscale behandeling van werkenden gelijk te trekken.
- Beperk met wet- en regelgeving de mogelijkheid tot de inzet van onzekere contracten tot hetgeen de bedrijfsvoering noodzakelijk maakt.
- Ga handhaven! Er bestaat ook nu al illegaal onzeker werk bij de gratie van gebrek aan handhaving.

2. Laat de bescherming van de arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd intact

Een vast contract versterkt de positie van werknemers niet omdat er 'vast contract' boven staat, maar vanwege de bescherming die het moet bieden. Nog maar enkele jaren geleden is het ontslagrecht verduidelijkt in samenspraak met vakbonden én werkgevers. Het is in Nederland goed mogelijk een werknemer te ontslaan, maar de werkgever moet wel een goede reden kunnen aantonen. Dat kan niet te veel zijn gevraagd. Nu wil het kabinet de terugkeer van de meervoudige ontslaggrond. Het zal dan gemakkelijker worden werknemers op onvoldragen gronden te ontslaan. Weinig maatregelen verzwakken de positie van een werknemer zo als de mogelijkheid van ontslag op onduidelijke gronden. Het is onwaarschijnlijk dat versoepeling van het ontslagrecht tot veel meer vaste contracten zal leiden. Het is zeker dat de maatregel de positie van werknemers die nog wel een vast contract hebben, zal verzwakken.

3. Ontlast de huishoudens door het bedrijfsleven een groter deel van de belastingen te laten betalen

Ondanks de stijgende winsten, zien we dat het bedrijfsleven een steeds kleiner aandeel in de belastingen gaat betalen. Het huidige kabinet neemt zelfs het voortouw in een nieuwe ronde in de internationale race naar steeds lager tarieven voor de vennootschapsbelasting voor bedrijven. Ook met de voorgenomen afschaffing van de dividendbelasting loopt Nederland voorop. De

vennootschapsbelasting biedt te veel fiscale douceurtjes, waarvan het lage tarief voor de innovatiebox er één van is. Bedrijfsonroerend goed en groene belastingen bieden goede mogelijkheden voor een belastingverschuiving richting het bedrijfsleven. De fiscale behandeling van DGA's is als onevenwichtig te bestempelen. De 30%-regeling is een loonkostensubsidie van excessieve omvang voor werkgevers die expats in dienst hebben. Deze regeling moet afgeschaft worden.

- 4. Dring marktwerking terug waar dat uitholling van de arbeidsvoorwaarden uitlokt**
Onzeker werk is in veel sectoren het directe gevolg van deregulering, marktwerking en bezuinigingen. Het dwingt werkgevers bijna om maximaal gebruik te maken van onzeker werk, de werkdruk op te voeren en aan de cao-tafel met verslechtering van de arbeidsvoorwaarden te komen. Het is zaak marktwerking te heroverwegen, de regels voor aanbestedingen zo aan te passen dat sociale criteria een belangrijke rol kunnen spelen en voldoende geld beschikbaar te stellen voor publieke diensten.
- 5. Verhoog het Wettelijk minimumloon**
- 6. Geef het goede voorbeeld en verhoog de lonen in de publieke en collectieve sectoren**

Toelichting: ontwikkeling AIQ, verdeling belastingen en inkomens

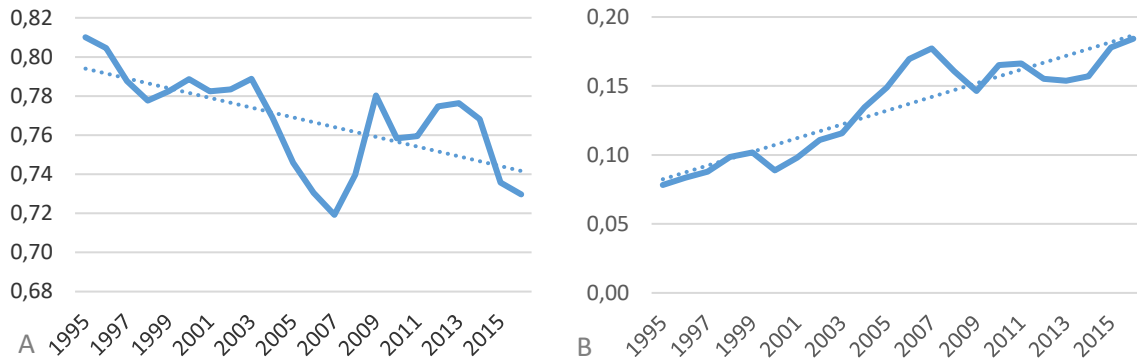
Het is normaal dat de AIQ schommelt met de conjunctuur. Het is echter onmiskenbaar dat sprake is van een trendmatige daling van de AIQ ten gunste van de bedrijfswinsten. In 1995 ging van iedere verdiende gulden nog 81 cent naar werkenden. In 2016 ging nog maar 73 cent van iedere euro naar werkenden. De AIQ is hier berekend voor de marktsector. Niet-marktsectoren hebben een sterk afwijkende structuur en ontwikkeling en geven een minder goed beeld geeft van de (trendmatige) ontwikkeling in de AIQ.⁴

De winstontwikkeling laat de omgekeerde trend zien. Van de 19 cent die in 1995 naar de factor kapitaal ging, werd 7 cent betaald aan rentevergoedingen. De overige 12 cent was de winst. In 2016 ging van elke verdiende euro in Nederland 27 cent naar de factor kapitaal. Hiervan was 5 cent een rentevergoeding voor vreemd vermogen. De resterende 22 cent was de winst.

⁴ Onder marktsector wordt doorgaans verstaan de totale economie exclusief de overheid, onderwijs, gezondheidszorg, onroerend goed sector en delfstofwinning. Overheid, onderwijs en zorg worden uit de definitie gehouden, omdat de AIQ daar per definitie 100 procent is of benadert. Delfstoffen en de onroerend goed sector vertekenen het beeld, vanwege het kapitaalsintensieve karakter. In verband met de nieuwe berekeningswijze van het CBS om de AIQ te bepalen, rekenen we tevens de financiële sector niet mee.

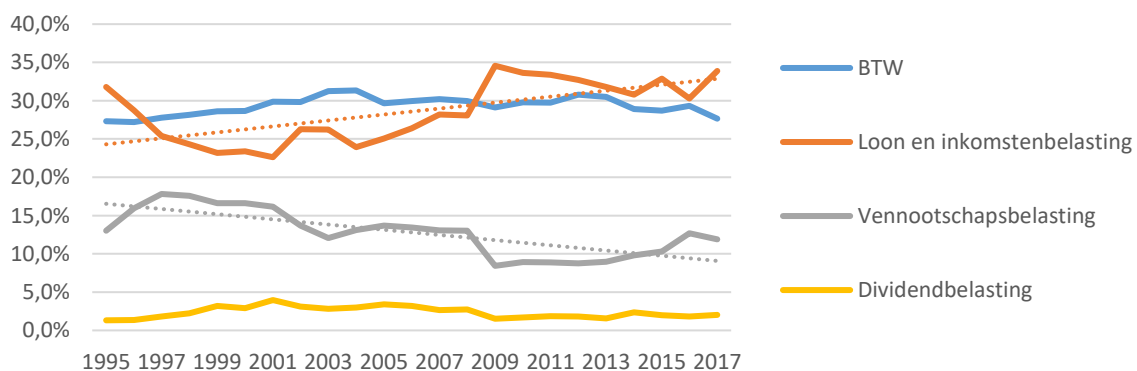
Figuur 1: Ontwikkeling AIQ (A) en de winst na belasting (B) in de marktsectoren, 1996-2006.

Bron: CBS, eigen berekeningen

Bij een dergelijk sterke stijging van de winsten zou een flinke toename van het aandeel van de winstbelastingen in de belastinginkomsten kunnen worden verwacht. Dat blijkt niet het geval te zijn. De belastingopbrengsten uit winst als percentage van de belastingopbrengsten laten een structurele daling zien. De werkenden moeten een steeds groter deel van de belastingen opbrengen. Het probleem in Nederland is niet dat de collectieve uitgaven te hoog zijn, maar dat de collectieve lasten zo oneerlijk zijn verdeeld.

Figuur 2: Belastinginkomstenbronnen als percentage van totale belastinginkomsten. Bron: CBS, 2018

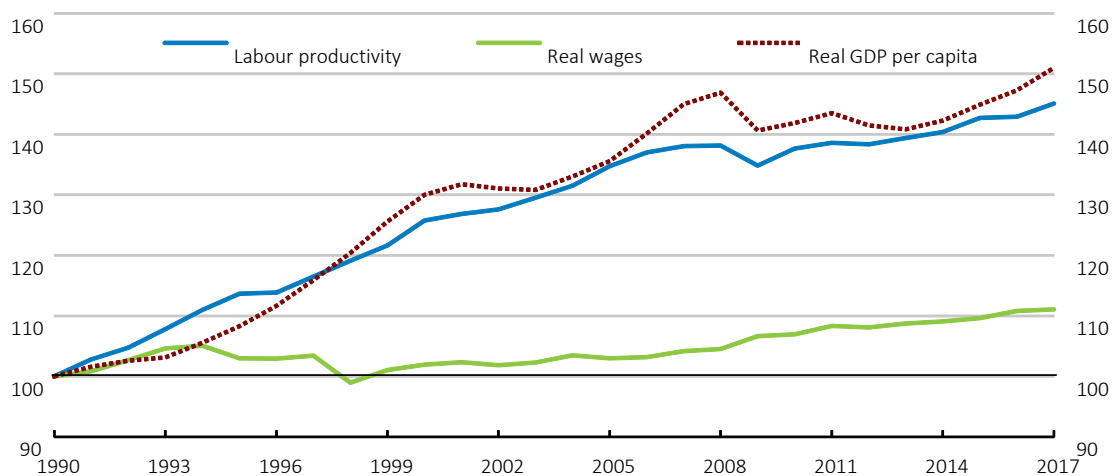

Bron: CBS, eigen berekeningen

De dalende AIQ is het logische gevolg van de reële loonontwikkeling die achterblijft bij de ontwikkeling van de arbeidsproductiviteit. Werkend Nederland krijgt niet het deel van de economische ontwikkeling waar het recht op heeft.

Figuur 3: ontwikkeling arbeidsproductiviteit en reële lonen in Nederland sinds 1990

Bron: OECD

In het onderzoek inkomenspositie van flexwerkers 2016 van het CBS, wordt aangetoond dat het primair loon voor werknemers met een onzeker contract gemiddeld 35% lager is ten opzichte van werknemers met een vast contract. Het daadwerkelijk verdiende primair inkomen van zelfstandigen zonder personeel, blijft ongeveer 40% achter bij het primair inkomen van werknemers met een vast contract. Het grote verschil in loon tussen werknemers met een vast contract en werkenden met een onzeker contract, draagt er ook aan bij dat de loonontwikkeling van werknemers met een vast contract beperkt blijft. Het resultaat is dat de loonontwikkeling in sectoren waar onzeker werk de afgelopen jaren is toegenomen het meest achterblijft.